

Sylvia Plath: Ariel

Elämän ja kuoleman rajapinnat – Lotta Leppälä (5.5.2018)

Kuoleminen

on taito, niin kuin kaikki muu.

Teen sen epätavallisen hyvin.

Plath: 'Rouva Lasarus'

Sylvia Plath (1932 – 1963) oli amerikkalainen runoilija, jonka nousujohteinen ura päättyi perheen kodin kaasu uuniin helmikuussa 1963. Plath aloitti runojen kirjoittamisen jo lapsena, ja nuorena ja opiskelijana hän julkaisi useampia runoja, teki töitä lehdissä ja menestyi opinnoissaan Smith Collegessa sekä Cambridgen Newnham Collegessa.

Lähes koko aikuiselämänsä Plath kärsi vakavasta masennuksesta, joka ajoi hänet yrittämään itsemurhaa ensimmäisen kerran jo 20 -vuotiaana ja useampaan otteeseen vielä sen jälkeenkin. Ensimmäinen yritys vei hänet psykiatriseen sairaalahoitoon, johon kuului esimerkiksi sähköshokkihoitoja.

Myöhemmin, Englantiin muutettuaan, hän tapasi runoilija Ted Hughesin, jonka kanssa avioitui ja sai kaksi lasta, mutta josta erosi pian lasten syntymän jälkeen tämän uskottomuuden vuoksi. Plathin oma elämäntarina ja häneen liittyvien ihmisten tarinat ovat täynnä traagista itsetuhoisuutta: myös Hughesin toinen vaimo tappoi sekä itsensä että parin pienen lapsen vuonna 1969, ja Plathin Nicholas – poika hirttäytyi vuonna 2009.

Sylvia Plathin *Ariel* sisältää runoja runoilijan viimeisiltä elinvuosilta, lasten syntymän ajalta, kun Plath asui Lontoossa. Kokoelma julkaistiin Plathin kuoleman jälkeen, vuonna 1965, ja sen julkaisijana toimi runoilijan entinen aviomies Hughes, joka oli Plathin jäämistön ja näin ollen myös kirjoitusten haltija. Kokoelman suomentanut Kirsti Simonsuuri näkee Plathin elämänvaiheet tietyssä määrin avaimena myös tämän runojen tulkintaan; hän katsoo runoilijan "tarkastelevan itseään" runoissaan, mutta toteaa Plathilla olleen myös taito tehdä yksityisestä yleistä (Simonsuuri 1983: 8)

En runoja lukiessani tiennyt juuri mitään Sylvia Plathin elämästä, mutta siitä huolimatta kiinnitin huomiota juuri kuoleman läsnäoloon sekä eräänlaiseen irrallisuuden tunteeseen, ja Plathin elämäntarinaa tutustuttuani kokoelman teemat konkretisoituivat melko karmivallakin tavalla. Uskon, että Plathin yksityiset kokemukset ovat todennäköisesti vaikuttaneet paljon tämän runouteen – vaikkei runoutta toki voikaan tulkita pelkästään tekijänsä läpi.

Eräänlaisena linkkinä elämän ja kuoleman välillä voidaan nähdä osassa *Arielin* runoista vallitseva välitilan vaikutelma, jossa runon puhuja tuntuu leijuvan irrallaan sekä ympäristöstä että itsestään.

'Tulppaaneissa' puhuja makaa sairaalasängyssä, jonka ohitse hoitajat kulkevat ja jonka vierelle on tuotu punaisia tulppaaneita. Puhuja katselee itseään kuin ulkopuolelta ja pelkistää itsensä irrallisiksi ominaisuuksiksi:

Olen luovuttanut nimeni ja päivävaatteeni hoitajattarille
ja historiani nukutuslääkärille ja ruumiini kirurgeille

...

Olen antanut asioiden luisua, kolmikymmenvuotias rahtilaiva
roikkuu sinnikkäästi nimessäni ja osoitteessani.

Ainoa asia, johon makaava henkilö kiinnittää aktiivisen huomionsa, ovat
tulppaanit, jotka nousevat muutoin passiivisessa valvetilassa sietämättömiksi:

Ne keskittävät huomioni, se oli onnellinen
leikkiessään ja levätessään tarttumatta mihinkään.

Myös runossa nimeltä 'Kuumetta 39,6' puhuja kuvaa itseään ja ympäristöään
samalla, irrallisella tavalla, vaikkakin vielä enemmän hourailleen. Leijuminen on
hektisempää, eivätkä ajatukset jäsenny selkeiksi kuvioiksi, vaan kasaantuvat
toistensa päälle muodostaen sekavia kasoja:

Tunnen, nousen ylös,
tunnen, olen ylennyt

–

kuuman metallin helmet nyt, rakas nyt, minä nyt
olen puhdas hiilivety
neitsyt.

Elämän ja kuoleman välitilat liittyvät *Arielin* runoissa ennen kaikkea sairauden
ja invaliditeetin tiloihin, sillä sairaalasängyssä makaamisen ja kuumehoureiden
lisäksi niitä tarjoilee runo nimeltä 'Halvaantunut' Muiden kahden runon tavoin
sen puhuja ei saa otetta ympäristöstään:

Kuollut muna, makaan
kokonaisena
kokonaisessa maailmassa jota en voi
koskettaa.

Välitilassa ei olla kuolleita, mutta ei myöskään yhteydessä elävien maailmaan. Välitilojen lisäksi kokoelmassa kuvataan myös kuoleman itsensä luonnetta. Vahvimmin tämä näkökulma on esillä runossa 'Kuolema ja kumpp.', jossa kuolemaa kuvataan kahtena henkilönä tai olentona. Puhuja pääsee ikään kuin kurkistamaan kuoleman olemukseen, vaikkei ole vielä itse päättämässä päiviään: "en ole sen vielä". Kuten monissa muissakin kokoelman runoista, myös tässä kuolema tuntuu tutulta, miltei ystävälliseltä hahmolta, johon puhujalla on jonkin tason suhde. Kuolema ei ole pelottavan epämääräinen asia, vaan luonnollinen:

Kaksi, tietenkin heitä on kaksi.

Tuntuu aivan luontevalta nyt –

Myös runo 'Hirttäytyvä mies' kertoo kuoleman prosessin, raottaa ikään kuin verhoa siihen, mitä kuolevan mielessä liikkuu. Yksi Plathin tunnetuimmista runoista on 'Rouva Lasarus', joka *Ariel* – kokoelmastakin nousee esiin mielenkiintoisena yksilönä. Näen siinä eräänlaisen ajatuksen kuolemasta performanssina. Puhujan äänestä on erotettavissa ylpeyttä, joka tuntuu dramaattisuudessaan enemmän esitykseltä kuin aidolta:

Olen vasta kolmenkymmenen.

Ja niin kuin kissa kuolen yhdeksästi.

Runossa viitataan "pähkinöitä mutustavaan joukkoon", joka saapuu katsomaan rouva Lasarusta, kuoleman moneen kertaan selättänyttä ihmenaista, jonka käärinliinujen avaamista verrataan strip tease -esitykseen. Kiinnitin huomioni siihen, kuinka näin suoraan kuolemasta puhuva runo on kirjoitettu äärimmäisen elävällä kielellä. 'Rouva Lasarus' käyttää teatterin ja sirkuksen metaforia, jotka herättävät mielikuvia kovista äänistä ja kirkkaista valoista – täysin päinvastaisia kuin edellä mainitut välitiloissa leijuvat tekstit. Runo on kuin kuolevan naisen viimeinen suuri temppu.

Sylvia Plath: *Ariel* (1965, suom. *Ariel: Runoja*. Suomentanut Kirsti Simonsuuri. Helsinki: Kirjayhtymä, 1983. [ISBN 951-26-2430-3](https://www.isbn.fi/9789512624303/))

Lotta Leppälä opiskelee kirjallisuutta Jyväskylän yliopistossa